

Muzeul năsăudean

AL. GIURGIUCA și S. POP

Trecutul a trei instituții culturale din orașul Năsăud — Filiala Arhivelor Statului, Muzeul și Biblioteca Documentară a Filialei Academiei din Cluj — care vor cunoaște în anii de după 23 August 1944 și ai construcției socialiste din patria noastră o deosebită dezvoltare, bucurându-se de îndrumarea și sprijinul partidului și statului nostru, își au actul fundațional la data de 2 august 1931, dată ce marchează înființarea unui important așezământ de cultură — „Muzeul Năsăudean”.

În acea după-masă a zilei de 2 august 1931, mai mulți intelectuali năsăudeni, în frunte cu academicienii Iuliu Moisil, Iulian Marțian și Virgil Sotropa, inimoși cărturari, colecționari, bibliofili și pasionați cercetători ai istoriei noastre, de numele cărora se leagă amintirea unei frumoase activități culturale în orașul Năsăud, adunați în casa colecționarului de documente Iulian Marțian, hotărau în unanimitate înființarea Muzeului Năsăudean. Cu acest prilej, așa cum rezultă din procesul-verbal, Iuliu Moisil arată că s-au adunat spre a-și aminti cât de mult datorează ei înaintașilor care au întemeiat ținutul cu școlile lui „în care ne-am pus bazele vieții noastre, un ținut cu un trecut așa de frumos și simțindu-ne datori a perpetua amintirea lor și a faptelor săvârșite de dinșii și luîndu-le drept pildă, să le urmăm, să le continuăm și intensificăm pentru ridicarea cât mai puternică a nivelului cultural al ținutului nostru și al generațiilor ce urmează”. În încheierea cuvîntării sale, Iuliu Moisil a spus : „Călăuziți de sentimentele celui mai înalt patriotism și de dragoste pentru ținutul nostru, opinez că lucrul cel mai bun și cel mai frumos ar fi să punem baza unei instituții centrale dă-

ruind în total sau în parte colecțiile de cărți, manuscrise, documente și alte acte și obiecte ce cu toții am adunat în cursul vieții noastre și sînt azi proprietatea noastră. Atît eu, cît și D-voastră, care sînteți animați de cele mai frumoase sentimente pentru ținutul nostru, care ați adunat fel de fel de cărți,, documente și alte obiecte de valoare, sau ați păstrat cu sfințenie ceea ce ați moștenit de la părinți și rudenii, să ne dăm mîna și să depunem împreună colecțiile noastre ca să nu se risipească după încetarea noastră din viață și să nu dispară ci să formăm o instituție, care să devină un nou centru în mișcarea culturală din ținut”. Cei prezenți, se arată în continuare în procesul-verbal, iau cu plăcere la cunoștință cele expuse de Iuliu Moisil, „aprobă ideile expuse și se declară în unanimitate că vor să contribuie cu cele ce posedă la realizarea instituției culturale propuse... care să poarte numele Muzeul Năsăudean”.¹

În același timp, înființînd această instituție culturală, fondatorii Muzeului Năsăudean au stabilit și scopul ei. „Scopul acestui muzeu — arată Iuliu Moisil — este a forma un centru în jurul căruia să se grupeze toți cei ce doresc să contribuie la studiul și explorarea ținutului nostru din diferite puncte de vedere : preistoric, istoric, etnografic, folcloric, al artei populare și religioase, geografic, turistic, al științelor naturale, igienic, școlar agricol, industrial, patriotic — a dezvolta în general în populația acestui ținut gustul pentru istorie, literatură, artă și știință, a crea și organiza forțele necesare pentru ridicarea culturală, economică a ținutului...”²

La început în cadrul colecțiilor Muzeului Năsăudean au intrat, în primul rînd, donațiile de acte, documente, diplome, cărți și obiecte muzeale ale membrilor fondatori. În scurtă vreme însă, colecțiile muzeului sporesc prin donațiile făcute de alți cărturari năsăudeni.

În acest fel, în pofida lipsei unui sprijin real din partea statului, modestul „muzeu” a crescut și a trăit, creînd în orașul Năsăud condițiile unei vieți culturale prodigioase. Celor trei ctitori ai instituției li s-au atașat rînd pe rînd, animați de aceeași dragoste pentru cultură și alți intelectuali năsăudeni care cu cărțile, documentele și obiectele lor, cu sfatul sau cu sprijinul lor material și moral, au primit să întindă o mîna de ajutor. Acțiunea de sprijinire a celor trei instituții — Arhivele, Muzeul și Biblioteca — a devenit o tradiție ce se continuă pînă în zilele noastre.

Pentru a-și asigura condiții optime de funcționare, muzeul năsăudean avea nevoie și de spațiu în care să-și desfășoare ac-

1. Arhivele Statului filiala Năsăud, Fondul „Muzeului Năsăudean”, pachet I, dosar 11. A se vedea anexa nr. 1.

2. Arhivele Stațului filiala Năsăud, Colecția „Iuliu Moisil”, dosar 215.

tivitatea. În acest scop fondatorii muzeului întocmesc un memoriu documentat către Administrația fondurilor grănicerești din Năsăud, ca for patronal al tuturor instituțiilor grănicerești năsăudene, prin care solicită un imobil care să adăpostească colecțiile de arhivă, bibliotecă și muzeu ale noii instituții.³

Cu scrisoarea 254 din 3 noiembrie 1931, conducerea Administrației fondurilor grănicerești răspunde favorabil memoriului, trimițând extrasul deciziei 94/1931,⁴ prin care se atribuie Muzeului năsăudean două săli mari în incinta imobilului fostului internat al Liceului „George Coșbuc” din localitate (astăzi localul Liceului pedagogic și al Liceului nr. 2 din Năsăud), unde va ființa pînă la data de 1 octombrie 1948.

După amenajările necesare, membrii fondatori ai muzeului, au reușit să pună în stare de funcționare această instituție care s-a dezvoltat vertiginos, reușind să creeze în orașul Năsăud o viață intelectuală deosebit de bogată.⁵ Protagonisții citeau și scriau, publicau studii și documente în „Arhiva someșană” — revistă istorică-culturală, editată din anul 1924, — țineau conferințe, deschideau expoziții de cărți, documente, obiecte etnografice și istorice în cadrul muzeului, aducînd cu mijloacele lor mai multă lumină în acest colț de țară.

Datorită activității desfășurate, Muzeul năsăudean, a reușit în scurt timp să-și creeze o adevărată faimă nu numai în regiune, ci chiar și în restul țării, reeditînd și continuînd, pe alte planuri, frumoasa activitate începută la sfîrșitul secolului al XIX-lea de către muzeul de științe naturale de la liceul grăniceresc din Năsăud.⁶ Numeroasele adnotări din cartea de aur scot în evidență munca desfășurată în cadrul acestei instituții de cultură, iar dictonul latin care trona pe frontispiciul muzeului „Bonus intra, melior exi !” a constituit o chemare permanentă la o mai largă mobilizare a vizitatorilor de toate categoriile.

În numai cîțiva ani inventarul constituit de către fondatori crește prin donațiile făcute de diferiți oameni de cultură în așa măsură încît în 1937 se anunță în revista „Arhiva someșană” că Muzeul Năsăudean s-a mărit la patru secții :

„I. Biblioteca, cu un număr mare de cărți, cele mai multe vechi, cîștigate din colecțiile a diferite persoane, mai ales profesori.

II. O arhivă bogată în acte, documente, manuscrise, corespondențe relative la istoria și la oamenii marcantî din ținutul Năsăudului.

III. Colecții de diferite obiecte de muzeu.

3. Arhivele Statului filiala Năsăud, Fondul „Muzeul Năsăudean”, pachet I, dosar nr. 4.

4. Ibidem.

5. „O instituție culturală la Năsăud”, in „Făclia”, an XIII, nr. 3543, din 9 martie 1958, p. 2.

6. MARIA IACOB, „Muzee și colecții de științele naturii din Transilvania în secolul al XIX-lea”, in „Revista Muzeelor”, anul IV, 1967, nr. 3, p. 232. VIRGIL ȘOTROPA și NICOLAE DRĂGANU, „Istoria școlilor năsăudene”, Năsăud, 1913, p. 298.

IV. Portrete de frunțași grăniceri și fotografii.⁴⁷

Pentru a-i spori autoritatea și pentru a-i asigura condiții mai bune de funcționare, fondatorii insistă în vederea transformării lui într-o instituție de stat. În acest sens, datorită demersurilor făcute de Iuliu Moisiu, prin decizia nr. 191198 din 1937, publicată în Monitorul oficial nr. 269 din 20 noiembrie 1937, se înființează o subdirecție a Arhivelor Statului în orașul Năsăud, care includea și colecțiile de obiecte muzeistice precum și biblioteca.⁸ Dar și această instituție funcționează fără personal angajat, directorul ei, profesorul Iuliu Moisiu, fiind pensionar, nu primea nici o recompensă pentru această muncă.

Înființarea Arhivelor Statului din Năsăud are la bază un act de donație făcut de fondatorii muzeului cu condiția ca: „Atît arhiva, cît și biblioteca și muzeul ce dăruim, să nu se înstreineze niciodată, nici să fie duse în altă localitate, ci să rămî-nă pentru totdeauna în orașul Năsăud, capitala foștilor grăniceri din nordul Ardealului.”⁹

Strădăniile lucrătorilor de la această subdirecție, izvorite din patriotism și pasiune pentru adunarea și păstrarea documentelor în arhive, dau rezultate pozitive de-a lungul anilor.

După evenimentele din august 1940 și mai ales în perioada retragerii trupelor fasciste și hortiste din toamna anului 1944, colecțiile muzeului, din cadrul Arhivelor Statului, au avut mult de suferit. Sala care adăpostea colecțiile a fost devastată, multe obiecte, cărți și documente distruse sau înstrăinate de către crotitorii străini.¹⁰

Victoria insurecției antifasciste din August 1944, deschizînd în istoria țării o epocă de transformări revoluționare ce aveau să ducă la victoria deplină și definitivă a socialismului în patria noastră, a marcat și începutul unor mari prefaceri înnoitoare în domeniul culturii, deschizînd noi trepte spre lumină și civilizație țării noastre.

În noile condiții create, bucurîndu-se de îndrumarea și sprijinul organelor locale de partid și de stat, această instituție va cunoaște o continuă dezvoltare, contribuind prin activitatea desfășurată la educarea comunistă a maselor de oameni ai muncii.

La 1 octombrie 1948, Administrația Fondurilor grănicerești, în lichidare, cedează Arhivelor Statului din Năsăud pentru arhivă, pentru obiectele muzeistice și pentru bibliotecă, cu „drept

7. „Muzeul Năsăudean”, în „Arhiva Someșană”, Năsăud. nr. 22, p. 220.

8. ION RUSU, „Arhivele Statului, filiala Năsăud după 25 de ani de activitate”, în „Revista Arhivelor”, anul IV, nr. 2, București, 1963, pp. 259—260; TEODOR ONIȘOR, „Un muzeograf pasional — profesorul Iuliu Moisiu (1859—1947)”, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1959—1961, Cluj, 1963, pp. 263—264.”

9. Arhivele Statului filiala Năsăud, Fondul „Muzeul Năsăudean”, pachetul I, dosar 4 ; idem, dosar 46/1945, p. 41. A se vedea anexa nr. 2.

10. Arhivele Statului filiala Năsăud, Fondul „Muzeul Năsăudean”, pachetul I, dosar 9, fi-lele 1—15. (Însemnările lui Iuliu Moisiu. „Muzeul Năsăudean. Jaful și distrugerea lui”.

de folosință gratuită”, imobilul fostului „Hotel Rahova” (locul casei de odinioară) din B-dul Republicii nr. 12.

Aici, la parterul acestei clădiri, s-a organizat un an mai târziu, în cinci săli spațioase, o expoziție cu caracter istoric și etnografic ce avea să constituie însuși nucleul dezvoltării muzeului actual, deschis în anul 1950, ca instituție bugetară de stat.¹¹ În anul 1951, întreaga colecție muzeistică, îmbogățită între timp prin diverse donații particulare, se mută în vechea clădire a „Șvardei”, fosta cazarmă a regimentului român de graniță din Năsăud, o clădire masivă, monument istoric, datînd din veacul al XVIII-lea, unde ființează și în prezent „Muzeul Năsăudean” (fig. 1).

În urma demersurilor făcute de conducerea muzeului, și a sprijinului primit din partea organelor de partid și de stat, în anii 1951—1954 și apoi între anii 1961—1964, s-au efectuat reparații capitale la clădire atât în interior cît și în exterior, aducîndu-se îmbunătățiri substanțiale sălilor de expoziții,¹² care au permis prezentarea într-o concepție nouă a fondului muzeistic prețios și bogat, oglindind nu numai trecutul istoric al acestui ținut, ci și dezvoltarea lui în anii construcției societății socialiste.

Expoziția de bază a muzeului cuprindea nouă săli din noul local în care erau prezentate exponate privind „Originea și evoluția omului”, frumoase piese din flora și fauna ținutului, obiecte care oglindeau aspecte ale vieții omenești începînd din comuna primitivă, perioada statului sclavagist dac, orînduirea feudală, capitalistă și construirea societății noi, socialiste. O bogată colecție de obiecte muzeistice din domeniul etnografiei înfățișa în totalitatea ei viața economică și socială sub raportul producției materiale și în agricultură, păstorit, pescuit, industrie casnică, mai ales textilă (fig. 2, 3 și 4).¹³

În anii care au urmat, începînd cu anul 1960 și pînă în prezent, expoziția muzeului a fost completată cu noi materiale, reorganizată pe noi baze, care au creat posibilitatea valorificării pe noi planuri a colecțiilor muzeului, într-o concepție nouă, cu valențe educative superioare. (fig. 5, 6, 7).

Dacă în anul 1950 colecțiile muzeului totalizau un număr de 867 obiecte, în anul 1960 peste trei mii, în prezent numărul lor a ajuns la peste 5000. Numărul obiectelor a crescut în special la secțiile de etnografie și istorie datorită profilării activității muzeului în aceste domenii. În completare, muzeul dis-

11. ALEXANDRU HUSAR, „Muzeul din Năsăud”, în „Activitatea muzeelor”, Cluj, 1956, pp. 40—44.

12. Arhiva Muzeului Năsăudean, Dosar nr. 28/1965, „Preocupările colectivului de muncă de la muzeul din Năsăud pentru organizarea expoziției de bază a muzeului și activitatea cu vizitatorii”, filele 126—138.

13. ALEXANDRU HUSAR, „Muzeul din Năsăud”, în „Activitatea muzeelor”, Cluj, 1956, pp. 42—43.

pune de o bibliotecă documentară de specialitate, cu lucrări de interes local și general, rod al activității întemeietorilor și cercetătorilor ce s-au format în cadrul acestei instituții.

În actualele condiții create de partid și de stat, Muzeul nășăudean este o instituție de cultură în care munca de organizare și cercetare științifică a patrimoniului muzeistic se împletește strâns cu munca de valorificare a lui în cadrul expozițiilor și de educație comunistă a oamenilor muncii.

Impresiile notate de către vizitatorii de toate vârstele în cartea muzeului sînt edificatoare pentru a releva importanța educativă a acestei instituții. Iată de pildă două dintre acestea :

„Cu pași înceți, cutremurați de emoții, am pătruns în sferile trecutului ; m au întîmpinat cu brațele pline de culori exponatele acestui muzeu minunat. Din an în an se schimbă ceva, din an în an muzeul e tot mai frumos, oglindind grija celor care vor să cunoaștem cine am fost, pentru a nu uita ce sîntem, pentru a ști ce vom fi”.

Un alt vizitator menționează :

„Am vizitat muzeul grănicerilor din Năsăud unde sînt frumos rînduite obiecte ce amintesc trecutul de luptă al românilor din părțile Năsăudului pentru libertate. Muzeul constituie un neprețuit și susținut îndemn pentru tineretul școlar la muncă pentru înflorirea scumpei noastre patrii”.

În activitatea de popularizare a materialelor documentare și a colecțiilor muzeului s-a mers și pe linia organizării unor expoziții temporare, pe teme diferite sau legate de diferite aniversări.

Astfel amintim expoziția cu tema „Viața și opera scriitorului Liviu Rebreanu” organizată la Maieru, comuna în care a copilărit scriitorul ; apoi pe cea de la Rebrișoara cu tema „Academicienii Năsăudului”, organizată cu prilejul așezării de către filiala Cluj a Academiei și Uniunii scriitorilor, a unei plăci comemorative la casa unde s-a născut gazetarul Iacob Mureșanu.

De asemenea, cu prilejul aniversării Centenarului Liceului „George Coșbuc“ din Năsăud, la 4 octombrie 1963, muzeul în colaborare cu Arhivele Statului și liceul sărbătorit, a u organizat o expoziție care a cuprins retrospectiv activitatea prodigioasă a acestuia și s-a evidențiat lupta dusă de intelectualitatea progresistă formată de acest liceu în lupta împotriva asupririi naționale și sociale și pentru construirea societății socialiste.

Un bogat material documentar a ilustrat activitatea deosebită pe linie didactică și științifică desfășurată de dascăli eminenți ca : Vasile Petri, clasic al pedagogiei românești, A.P. Alexi.

ginditor materialist înaintat și autorul celei dintii lucrări scrise despre războiul de independență.¹⁴ Dr. Paul Tanco, matematician de seamă, profesorii Constantin Moisil, Virgil Sotropa, Nicolae Drăganu, Vasile Bichigean și alții.

Alte materiale expuse evidențiau activitatea unor elevi ai liceului realizați pe tărîm literar și științific, din generațiile mai vechi și o pleiadă mai tinăra de oameni de știință și scriitori care onorează în prezent locurile lor de muncă (fig. 7—8).

Expoziția a fost vizitată de un numeros public venit din toate colțurile țării la această festivitate și că au fost profund impresionati de activitatea liceului oglindită în exponate o dovadă cu prisosință impresiile consemnate în cartea de aur a liceului.¹⁵

În anii care au urmat Muzeul Năsăudean a organizat și alte expoziții temporare inclinate unor evenimente și aniversări, dintre care amintim : expoziția „20 de ani de la eliberarea României” (1964) ; o expoziție de artă plastică înclinată celei de a 45-a aniversare a creierii Partidului Comunist Român și expoziția „100 de ani de la nașterea poetului George Coșbuc” (1966) ; în anul 1967 Muzeul năsăudean a organizat expozițiile : „90 de ani de la cîștigarea independenței de stat a României”, expoziția de lucrări a pionierilor și școlărilor și expoziția „100 de ani de la moartea lui Vasile Nașcu”. Cu acest prilej a fost dezvelit și bustul din bronz al învățătorului Vasile Nașcu, operă de maturitate al marelui nostru sculptor Corneliu Medrea.

Cu prilejul aniversării semicentenarului Partidului Comunist Român s-a organizat expoziția „50 de ani de luptă a poporului sub conducerea Partidului Comunist Român”, expoziție care s-a bucurat de atenția unui numeros public. Semnificația acestui eveniment a fost subliniată în cuvinte calde, izvorite din inimă, de numeroși vizitatori.

An de an expoziția de bază a muzeului precum și expozițiile temporare și aniversative organizate de acesta s-au în colaborare cu alte instituții de cultură și învățămînt, s-au bucurat de un mare număr de vizitatori. În fiecare an numărul vizitatorilor ce se opresc în fața exponatelor muzeului este de aproximativ 10.000, pionieri, elevi, studenți, muncitori, țărani și alte categorii, din toate colțurile țării, la care se adaugă și numeroși turiști străini.

Colecțiile muzeului, expoziția de bază și expozițiile temporare, sînt folosite cu succes și în proșeul de învățămînt. Profe-

14. Dr. A. P. ALEȘII și profes. MASSIMU POPU, „**Resbelulu Oriențale Ilustratu**”. Gratz, 1878.

15. Arhiva Liceului „George Coșbuc” din Năsăud, Cartea de aur, p. 7.

sorii de istorie își țin multe din lecțiile lor chiar în sălile unde sînt expuse materialele documentare ; în felul acesta ele devin mai intuitive, mai frumoase. Iată, de pildă, ce ne spune o elevă din clasa a IV-a într-o compunere, dată după o lecție ținută la muzeu: „... cel mai mult m-a impresionat muzeul de istorie întrucît acolo sînt expuse diferite obiecte care mărturisesc trecutul neamului românesc și prezența lui pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri... Privindu-le am simțit dorința de a cunoaște cît mai bine istoria poporului nostru și m-am hotărît să studiez bine trecutul spre a înțelege bine prezentul și a făuri viitorul măreț al poporului nostru liber, stăpîn pe destinele sale”.

Prin întreaga sa activitate, și mai ales prin expozițiile organizate, muzeul răspunde unor sarcini importante, stabilite la Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român și mai ales în Raportul prezentat la Conferința Națională a Partidului din 19—21 iulie 1972.

Cu acest prilej tovarășul Nicolae Ceaușescu atrăgea atenția că, „... Trebuie să acționăm pentru a făuri un om cu cunoștințe multilaterale, capabil să înțeleagă, să interpreteze și să folosească just legile obiective ale dezvoltării sociale în fiecare etapă a evoluției societății, să acționeze cu fermitate pentru transformarea revoluționară a lumii. Făurind un asemenea om, înarmînd astfel poporul, putem fi siguri de înfăptuirea cu succes a mărețului program elaborat de partid, putem avea garanția că poporul român va făuri comunismul, că națiunea noastră va avea un viitor glorios”*.

Așadar, Muzeul năsăudean prin expozițiile organizate constituie un mijloc eficace de formare a conștiinței noi, socialiste, contribuind la educarea comunistă a oamenilor muncii, la formarea atitudinii socialiste față de muncă, la participarea conștientă și entuziastă la opera de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.

Faptul că între actualele granițe ale județului Bistrița-Năsăud s-au născut, au trăit și au desfășurat o activitate creatoare numeroase personalități de seamă, a făcut posibilă și necesară, în cadrul operei de valorificare critică a moștenirii culturale a trecutului, inițiată și condusă de Partidul Comunist Român, perpetuarea memoriei lor pe calea prezentării muzeistice.

Desfășurîndu-și activitatea pe această linie, în semn de deosebită prețuire a vieții și activității scriitorilor George Coșbuc și Liviu Rebreanu, Muzeul năsăudean, la inițiativa sfatului muzeului, în colaborare cu Arhivele Statului din Năsăud, cu sprijinului și al altor foruri de cultură, au organizat muzeele memoriale

* NICOLAE CEAUȘESCU, Raport la Conferința Națională a partidului Comunist Român, 19: 21 iulie 1972, ed. politică, București 1972, p. 82.

și colecțiile documentare care oglindesc aspecte din viața și munca de creație a celor doi scriitori.

Astfel la data de 4 iulie 1954, prin grija Muzeului năsăudean și sub auspiciile Academiei R.S.R., Filiala Cluj, și ale Uniunii scriitorilor din R.S.R., Filiala Cluj, într-un cadru festiv, a fost inaugurată Casa memorială „George Coșbuc” din satul Coșbuc, casa în care s-a născut și a copilărit poetul. Tot atunci a fost dezvelit și bustul de bronz al poetului, opera sculptorului Cornel Medrea și o placă de marmură albă, fixată pe peretele casei.¹⁶

În vara anului 1956, un grup de entuziaști admiratori ai valorilor culturii năsăudeane, constituiți în Sfatul muzeului năsăudean, stabileau la data de 23 iulie, după cum rezultă din procesul verbal încheiat, „problema cinstirii memoriei scriitorului Liviu Rebreanu prin organizarea casei memoriale”.

La numai un an de la această dată, prin grija Muzeului năsăudean, cu sprijinul țăranilor din Prislop-Năsăud, a fost reclădită casa, iar cele trei camere echipate cu obiecte ce vorbesc de familia, viața și opera scriitorului.

În dimineața zilei de 2 iunie 1957, în prezența miilor de admiratori ai scriitorului, printre care amintim pe soția scriitorului d-na Fany Rebreanu împreună cu fiica și surorile scriitorului, delegatul Ministerului Învățămîntului și Culturii, profesori universitari, membrii ai Academiei R.S.R., scriitori, reprezentanți ai presei, ai organelor de partid și de stat, s-a inaugurat Casa memorială „Liviu Rebreanu” și o placă comemorativă. Tot atunci a fost dezvelit și un bust, lucrare a prof. Nichifor Someșan, care a fost înlocuit în vara anului 1963 cu un bust din bronz operă aparținînd sculptorului Romul Ladea.

În felul acesta, prin inaugurarea Casei memoriale și organizarea festivităților de la Prislop-Năsăud, „Rebreanu s-a reîntors între ai lui, măreț, monumental, scuturat de toate păcatele și mizeriile, ... ce sînt într-un mod fatal legate de o mină de pămînt. Și ai lui l-au recunoscut, l-au îmbrățișat cu dragoste și au hotărît să-i perpetueze memoria, fiind convinși că, procedînd astfel, se cinstesc pe ei înșiși” — cum spunea Ion Breazu, regretatul profesor universitar.¹⁷

În condițiile create de regimul democrat-popular, reluîndu-se o tradiție mai veche, încă de la înființarea muzeului din anul 1931, s-a format pe lângă Arhivele Statului — singura instituție oficializată — la data de 28 martie 1947, Sfatul Muzeului Năsăudean, care reunea oameni de cultură din Năsăud și din țară, în scopul de a sprijini mișcarea culturală locală și de a îm-

16. GAVRIL SCRIDON, „Casa memorială George Coșbuc din satul natal al poetului!”, în „Din activitatea muzeelor noastre”, Cluj, 1955, p. 28. Idem, în „În satul lui George Coșbuc”, în „Probleme de muzeografie”, Cluj, 1957, p. 68.

17. ION BREAZU, „Evocarea memoriei lui Liviu Rebreanu la Năsăud și Prislop”, în „Probleme de muzeografie”, Cluj, 1957, p. 104; ION MICLEA și VIRGIL SINGEREANU, „La casa lui Liviu Rebreanu”, în „Făclia”, anul XII, nr. 3308, marți 4 iunie 1957.

bogați prin noi donații tezaurul arhivistic, muzeistic și de bibliotecă. Printre membrii de onoare ai sfatului au fost personalități de seamă ai culturii românești, dintre care amintim pe D-na Fany Rebreanu, prof. univ. L. Daniello și prof. univ. Tiberiu Morariu de la Universitatea din Cluj și pe prof. univ. Constantin Moisil, din București.

Vorbind despre importanța creării Sfatului Muzeului Năsăudean, prof. univ. I. Moga menționa în scrisoarea din 27 mai 1947, următoarele : „Sfatul Muzeului . . . constituie nu numai un mijloc de prețios sprijin moral și material pentru cei ce vor cerceta și vor valorifica mărturiile istorice păstrate în aceste instituții, ci înainte de toate este el însuși o instituție menită a răspîndi și a păstra în masele poporului conștiința valorii tuturor obiectelor, cărților, documentelor și scrisorilor care vorbesc despre zburciumul trecut al neamului nostru, contribuind astfel la o sporită posibilitate de educare și bună păstrare a multor neprețuite mărturii istorice din această regiune”.

În anii care au urmat, activitatea Sfatului muzeului a fost deosebit de bogată în inițiative în organizarea unor manifestări de masă, dar și în munca de cercetare științifică.

În acest sens putem aminti lucrările elaborate de prof. Ion Rusu privind unele probleme legate de istoria regimentului de graniță și a Districtului Autonom al Năsăudului, studii monografice privind oameni de seamă ai ținutului — Iulian Marțian, Iuliu Moisil,¹⁸Virgil Sotropa,¹⁹ Vasile Nașcu etc.

Probleme privind legăturile economice și politice ale Năsăudului cu Moldova în veacul al XVIII-lea, aspecte din lupta maselor populare din părțile Năsăudului împotriva exploatării capitaliste, acțiunile oamenilor muncii din județ și a tineretului sub conducerea Partidului Comunist Român împotriva fascismului, pentru sprijinirea frontului antihitlerist și instaurarea regimului democrat-popular, precum și probleme legate de istoria și dezvoltarea învățămîntului din județ, au constituit preocupările prof. Septimiu Pop, materializate în câteva studii și articole publicate sau în manuscris.

Valorificarea critică a moștenirii culturale lăsată de George Coșbuc și Veronica Micle, fii ai acestui ținut, au constituit preocupările profesorilor Grigore Găzdac și Octavian Ruleanu.

Dezvoltarea continuă a colecțiilor de etnografie a Muzeului Năsăudean a constituit și constituie o preocupare actuală a personalului muzeului. Valorificarea patrimoniului muzeistic s-a făcut prin diverse forme : comunicări la sesiuni științifice ale muzeelor, în studii și articole publicate sau în curs de publicare.

10. ION RUSU, „100 de ani de la nașterea academicianului Iuliu Moisil, întemeietorul Arhivelor Statului din Năsăud”, în „Revista Arhivelor”, nr. 2/1958.

19. ION RUSU, „Virgil Sotropa”, în „Revista Arhivelor”, nr. 2, an X. 1967.

O preocupare constantă și permanentă a personalului muzeului o constituie valorificarea colecțiilor muzeului prin organizarea de expoziții și prezentarea științifică a acestora, apropiată de preocupările și interesele diferitelor categorii de vizitatori.

Muzeul Năsăudean înființat în urmă cu patru decenii din dragostea și pasiunea unor cărturari luminați, dornici de a cunoaște cât mai bine trecutul istoric al poporului nostru și conștienți de valoarea educativă a obiectelor de interes muzeistic, s-a dezvoltat și a înflorit, alături de toate muzeele din țară, în noile condiții materiale și culturale create de statul nostru socialist.

Eforturile partidului nostru, munca sa cotidiană pentru ridicarea culturală a oamenilor muncii pentru educarea lor comunistă, au dat rezultate care fără exagerare pot fi măsurate în timp cu echivalentele unor rezultate de secole. Și noi știm ce importanță covârșitoare are acest lucru, căci tocmai de om, de concepția sa ideologică și pregătirea sa cultural-științifică, de frumusețea sa morală, ca și de voința și caracterul său, într-un cuvânt de conștiința sa socialistă, depinde în ultima analiză întreaga construcție a mărețului edificiu al societății socialiste multilateral dezvoltate.

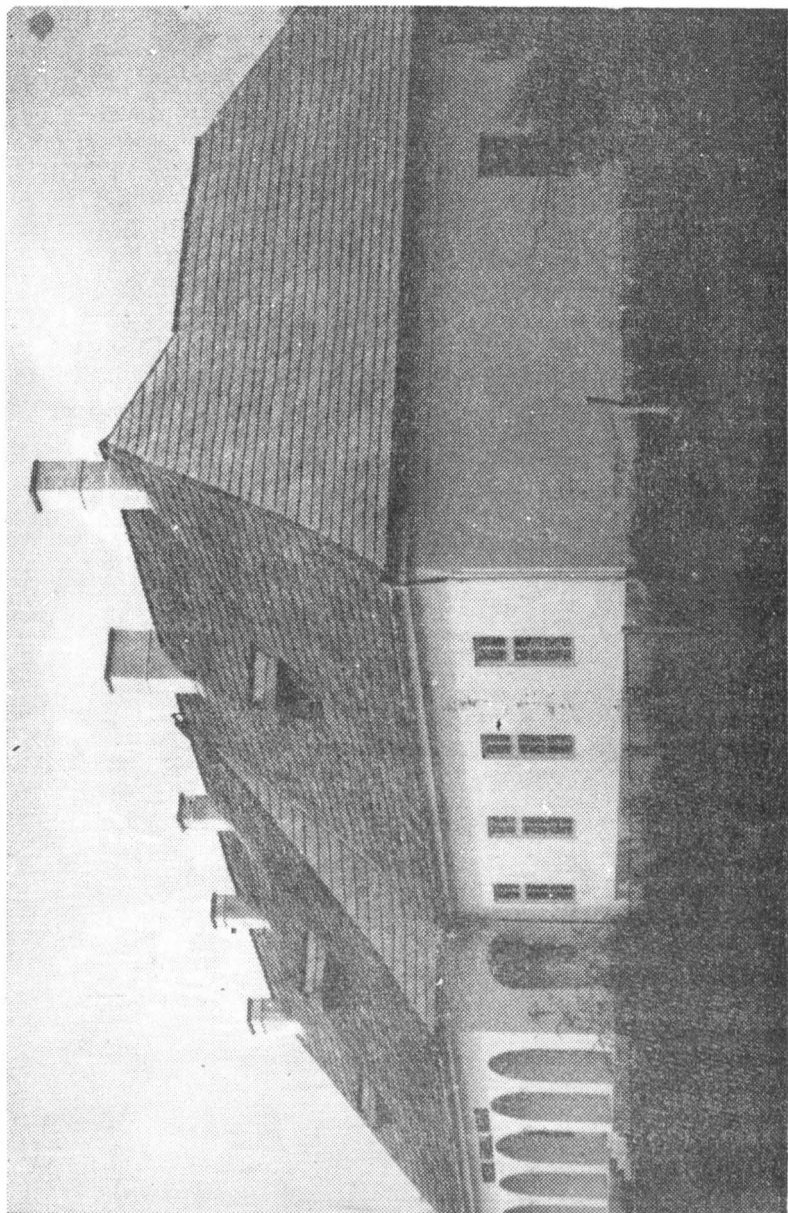

Fig. 1. Clădirea în care funcționează „Muzeul Năsăudean“

Fig. 2. Aspecte din expoziția de științele naturii (Înainte de 1960)

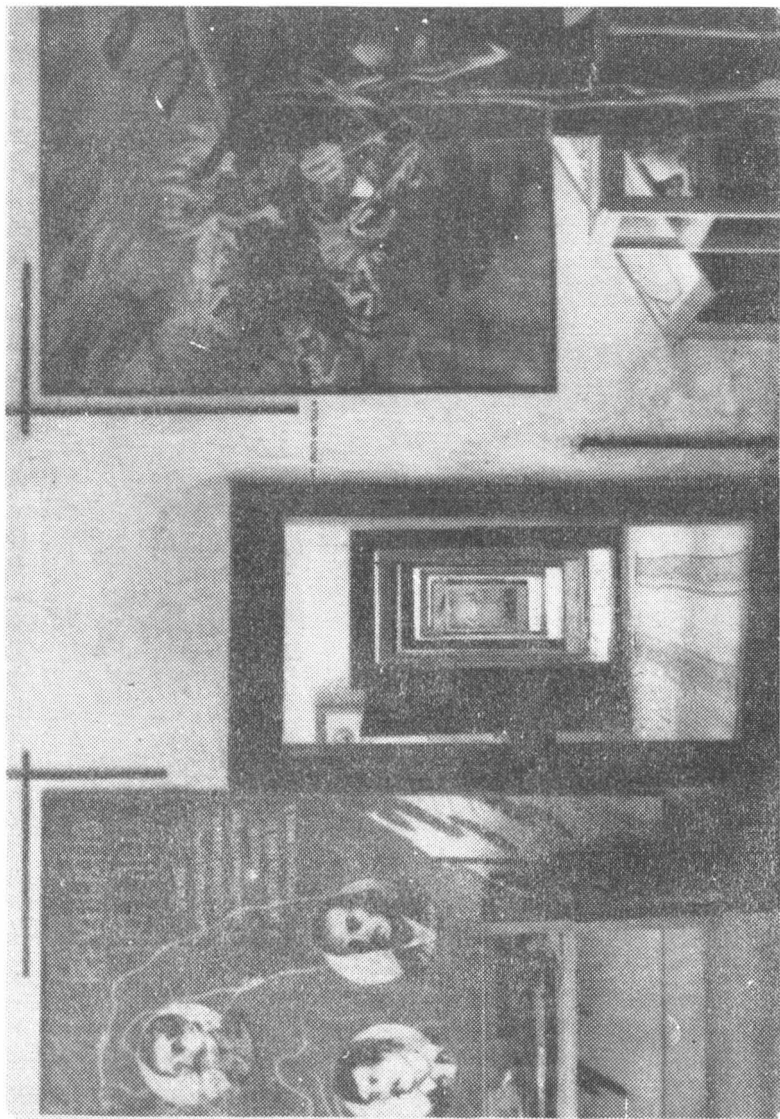

Fig. 3. Aspecte din expoziția de istorie a muzeului (Înainte de 1960)

Fig. 4. Aspecte din expoziția de artă populară cu obiecte din portul de pe Valea Someșului Mare (1967).

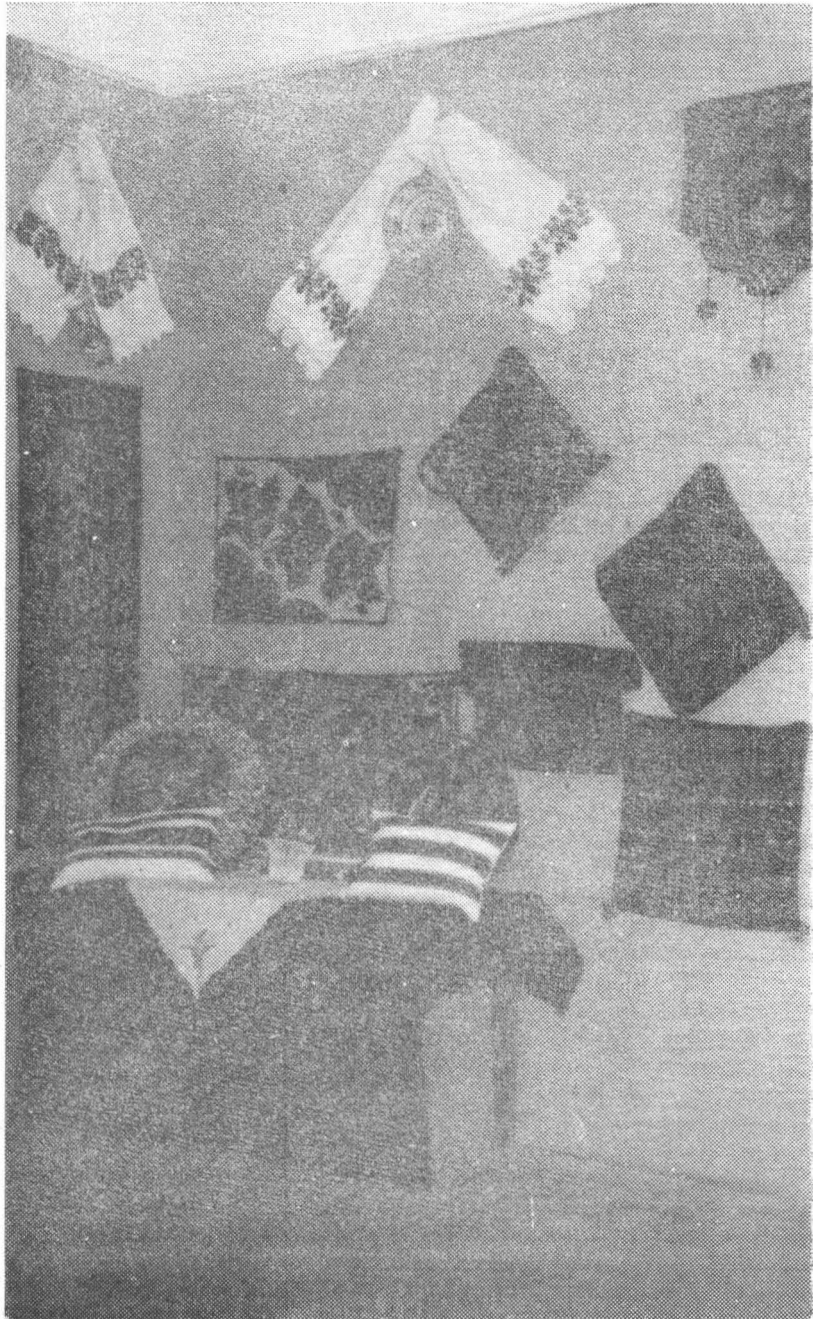

Fig. 5. Aspecte din expoziția de artă populară (1967)

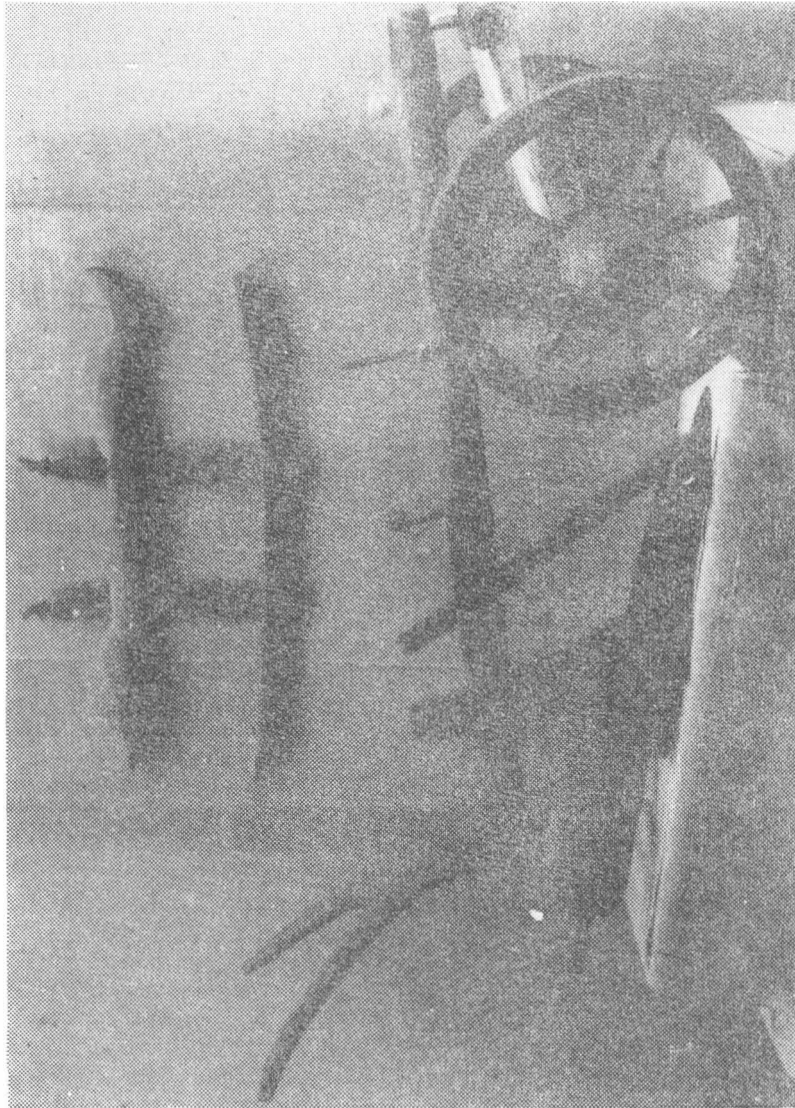

Fig. 6. Aspecte din expoziția de etnografie a muzeului

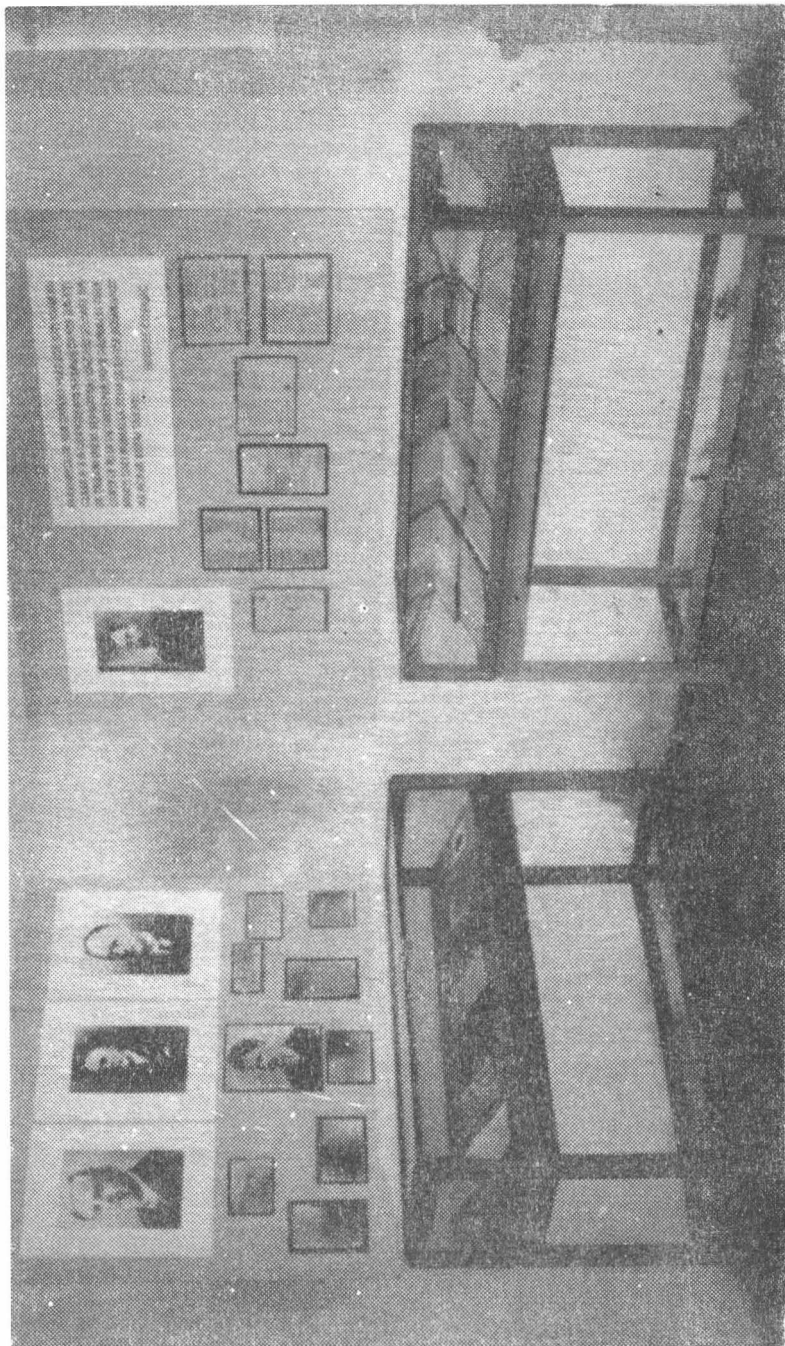

Fig. 7. Aspecte din expoziția centenarului liceului „George Coșbuc” (1963)

Fig. 8. Aspecte din expoziția centenarului liceului „George Coșbuc” (1963)

Fig. 9. Exponate privind Regimentul II de graniță.

1. *Proces-verbal al ședinței de la 2 august 1931, orele 15 p.m., ținută în locuința Domnului Iulian Marțian, în Năsăud convocată pentru a discuta asupra dorinței de a forma un centru cultural în Năsăud, prezenți fiind Domnii : Iuliu Moisil, Iulian Marțian, maior în rezervă, Virgil Șotropa, profesor de liceu, dr. Alexa David, consilier juridic în rezervă și dr. Artemiu Mureșan, judecător în Năsăud.*

Proclamat fiind ca președinte de vîrstă al acestei ședințe Dl. Iuliu Moisil, D-sa luînd cuvîntul, expune scopul prezentei ședințe, spunînd în rezumat următoarele :

Noi, o seamă de intelectuali, ajunși la o vîrstă mai înaintată, dintre care unii retrași din viața publică, amintindu-ne cît de mult datorăm înaintașilor noștri, care au întemeiat ținutul nostru, cu școalele lui, în care ne-am pus bazele vieții noastre, ținut cu un trecut așa de frumos, simțindu-ne datori a perpetua amintirea lor și a faptelor săvîrșite de dinșii și luîndu-le drept pildă, să le urmăm, să le continuăm și intensificăm pentru ridicarea cît mai puternică a nivelului cultural al ținutului nostru și al generațiilor ce urmează.

Călăuziți de sentimentul celui mai înalt patriotism și de dragoste pentru ținutul nostru, opiniez ca lucrul cel mai frumos și mai bun ar fi să punem baza unei instituții culturale, dăruind în total sau în parte colecțiile noastre de cărți, manuscrise, documente și alte acte și obiecte ce cu toții am adunat în cursul vieții noastre și sînt azi în proprietatea noastră. Atît eu, cît și D-voastră, care sînteți animați de cele mai frumoase sentimente pentru ținutul nostru, cari ați adunat fel de fel de cărți, documente și alte obiecte de valoare, sau ați păstrat cu sfițenie ceea ce ați moștenit de la părinți și rudeni, să ne dăm mîna și să depunem împreună colecțiile noastre, ca să nu se risipească după încetarea noastră din viață și să nu dispară ci să formăm o instituție, care să devină un nou centru în mișcarea culturală din ținutul nostru.

Această expunere a Domnului Iuliu Moisil, cei prezenți o iau cu plăcere la cunoștință, aprobă ideile expuse și declară în unanimitate că vor să contribuie cu cele ce posedă la realizarea instituțiilor culturale propuse.

În urma acestei declarațiuni unanime a domnilor prezenți, se precede la redactarea actului constitutiv a noii instituții, care este următorul :

(Actul constitutiv).

Domnul Virgil Șotropa, luînd apoi cuvîntul, spune în rezumat că, luîndu-se deciziunea formală și unanimă de a se for-

ma această instituție culturală care să poarte numele MUZEUL NĂSĂUDEAN, opiniază că este necesar să se redacteze cât mai curînd un proiect de statut pentru organizarea, asigurarea și bunul mers al instituției ce au hotărît a înființa, D-sa propune și roagă pe Domnul Iuliu Moisil să binevoiască a elabora un proiect de statute, care să se discute apoi într-o proximă ședință.

Domnul Iuliu Moisil declară că primește această însărcinare și deoarece și prezintă un astfel de proiect ce are gata, a urmat o discuție generală asupra lui între toți cei prezenți.

În urmă predă conceptul acestui proiect Domnului I. Marțian, cu cererea a se trage la mașină de scris în cinci copii, care să fie puse la dispoziția domnilor prezenți, pentru a-și nota fiecare observațiunile ce va crede de cuviință, urmînd a se dezbate apoi într-o ședință proximă.

Ședința se încheie la orele 7,30 seara. Semnații : ss. Iuliu Moisil ; ss. Virgil Sotropa ; ss. Iuliu Marțian ; ss. Dr, Alexa David.

Arhivele Statului Năsăud, Fondul Muzeul Năsăudean, Pachet I, Dosar 11.

ACT DE DONAȚIE

Subsemnații membrii fondului și proprietari ai „Muzeului Năsăudean” înființat din donații în cărți, documente și diverse obiecte din partea subsemnaților, a repaozaților Iulian Marțian și Dr. Artene Mureșan, precum și a altor particulari, — în dorința ca această avere să nu se înteineze, nici să se risipească în viitor, ci să rămână pentru totdeauna spre folosul obștesc al locuitorilor din orașul și ținutul Năsăudului, declarăm prin aceasta, că dăruim statului, reprezentat prin Ministerul Educației Naționale. — Această danie o facem cu următoarele condițiuni :

1. Ministerul Educației Naționale să înființeze în orașul Năsăud o subdirecție regională a Arhivelor Statului și atât arhiva, cât și biblioteca și obiectele de muzeu, ce le dăruim, să fie înglobate în arhivă, biblioteca și muzeul acestei subdirecțiuni și să fie puse spre studiere la îndemina cercetătorilor.

2. Atât arhiva, cât și biblioteca și muzeul ce dăruim, să nu se înteineze niciodată, nici să fie duse în altă localitate, ci să rămână pentru totdeauna în orașul Năsăud, capitala șaștilor grăniceri din nordul Ardealului.

3. Cât timp va fi în viață, unul din noi să aibă conducerea acestei instituțiuni în mod onorific, fiind ajutat de funcționarii respectivi, numiți la recomandarea noastră de către Minister.

4. Atât arhiva, cât și biblioteca și obiectele de muzeu se vor preda Ministerului Educației Naționale, cu mobilierul actual și pe bază de inventar.

5. Dacă vreodată în viitor, din cauze neprevăzute, această instituție ar fi amenințată cu desființarea arbitrară, sau cu nimicirea ei, pentru ca ea totuși să fie ferită de distrugere și să fie păstrată cu toată pietatea pentru viitor, dispunem deci, ca în caz de forță majoră și în mod excepțional, să fie mutată și distribuită după felul obiectelor, la Biblioteca Universitară din Cluj, la Arhivele Statului din Cluj, eventual la București, iar obiectele cu privire la etnografia românească să se dea Muzeului etnografic din Cluj. — toate cu inventarele lor și arătarea precisă a provenienței și după toate formele legale.

Făcut în Năsăud la 18 noiembrie 1937. ss. Iuliu Moisil, ss. Sotropa.

Arhivele Statului filiala Năsăud, Fondul „Muzeul Năsăudean”, pachet I., dosar 4.

